

УДК 323(477)

КОРЕЛЯЦІЯ ПОЛІТИКИ ТА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ НОРМ У МЕЖАХ ПОСТМОДЕРНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сергій Орлов

*Львівський державний університет внутрішніх справ,
кафедра філософії, політології та юридичної логіки
вул. Городоцька, 26, 79007, Львів, Україна,
e-mail: filosof@lvduvs.edu.ua*

Досліджено процес формування морально-етичних принципів та їхній вплив на соціальні дії політичних агентів. Визначено межі кореляції політики і морально-етичних норм. Проаналізовано зміни впливу етики й суспільної моралі на політичну сферу в межах постмодерного суспільства.

Ключові слова: постмодерне суспільство, етика, мораль, нейтралізм, перфекціонізм, теорія справедливості, дискурсивна теорія.

Якщо констатація лише раціональних основ динаміки політичних процесів фактично знімає питання про кореляцію етики та політики, то реальна ситуація змушує нас дедалі частіше звертатися до розв'язання проблем про межі їхньої взаємодії. Так, одним з головних питань політичної науки є те, наскільки політики можуть керуватися морально-етичними принципами як найвпливовішими детермінантами соціальної дії в політичному полі буття.

Традиційно моральна філософія розвивалася як метафізика моралі й як метаетика, тобто як аналіз принципів умов можливості моралі, її сутності та як «етика особистості» – аналіз моральних процесів на рівні вибору й ухвалення рішень, дій, оцінок, суб'єкт котрих становить особистість. Моральна філософія традиційно звернена на вивчення ідеальних моральних форм і актуалізації в особистісних завдань і лише за певних умов є етикою ідеальних форм (у крайній формі – етикою абсолюту) й етикою особистості. Суспільство також можна розглядати у вигляді можливого проекту філософсько-етичного аналізу, але реально «етика суспільства» розкривається мовою етики особистості й характеризується у формах, поєднаних із буттям особистості. Ситуація значно змінюється в посткласичній філософії. Упродовж ХХ ст. соціально-етична проблематика щораз більше стає предметом наукових зацікавлень й дослідницької уваги. Поворот у моральній філософії трапився тоді, коли вийшла фундаментальна монографія Дж. Ролза «Теорія справедливості», де проблему співвідношення моралі й політики розглянуто в контексті історичних особливостей соціального руху за ствердження справедливості як критерію та чинника здійснення реальних форм людської свободи [5]. Однак, не можна однозначно стверджувати, що цей поворот виявився системним і вплинув на морально-філософський дискурс. Відстоювання ідеї цінності морально-етичних норм як особливого прагматичного феномену властиве для багатьох

© Орлов С., 2014

сучасних авторів, зокрема футурологічного спрямування – Р. Райха, Т. Сакая, Ф. Фукуями, А. Турена, Г. Стюарта, Е. Тоффлера, Р. Інлегарта та ін. Для прикладу, Г. Колодко пропонує універсальну цінність, що репрезентує сучасну складну трансформацію світової системи і мала б дотримуватися моральних принципів буття – цінності цілераціональності розвитку. Моральні принципи тут постають своєрідними зобов'язаннями об'єктивно сформованими та свідомо сприйнятими. «Сучасні процеси, – констатує автор, – заміни одного суспільно-економічного устрою іншим докорінно відрізняються від спонтанного народження капіталізму з феодальної безодні. На нинішньому щаблі науково-технічної революції вони полягають у свідомому формуванні нової економічної, соціальної дійсності, яку із задоволенням має сприйняти переважна більшість людей, а не тільки нечисленні групи співвітчизників та чужоземців, що матимуть зиск з проведених реформ і невідомо чому називаються «елітою» [4].

Загалом проблема наукового оцінювання та концептуально-методологічного підходу до формування нової аксіологічної системи морально-етичних принципів дещо змінилася. Ці зміни, на нашу думку, стосуються передусім спроб: 1) вибудувати універсальну аксіологічну систему (на відміну від класифікаційних, які пропонували на початку ХХ ст. Г. Мюнстерберг, В. Урбан та ін.); 2) сформувати аксіологічну систему з універсальною, але одночленною компонентою, звідки «вимиваються» класичні морально-етичні принципи, заміщуючись технократичними (зазначені підходи Е. Тоффлера, Ф. Фукуями, Г. Колодко і под.); 3) напрацювати нову систему морально-етичних цінностей прагматичного, прикладного змісту, котрі одночасно б виконували функції універсальних засобів дій людини, а не ідеалів (Р. Перрі, Ч. Морріс, Р. Кеннет, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма). Зауважимо також: коли ми виокремлюємо цінності та формуємо їхню систему, адекватною є система, що об'єднує способи функціонування, ідеали розвитку тріадичної структури «нація – політична система – громадянське суспільство», матрицею яким слугують, власне, морально-етичні принципи, напрацьовані історією людства.

Загалом аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати: хоча проблемою суті співвідношення системи моральних цінностей, їхнього місця та ролі у всіх сферах життя серйозно зацікавлені науковці, все-таки ще мало досліджено проблему системи цінностей політичної сфери людського життя та сфери громадянського суспільства. І головне – немає порівняльно-функціонального аналізу цінностей визначальних систем, котрі б не протистояли, а доповнювали, визначали одна одну, формуючи спільні й виокремлені ознаки, створюючи складну матрицю ціннісних ідеалів суспільства. Подолання цієї мета теоретичної ситуації можливе через безпосереднє розв'язання питань щодо принципової неоднорідності моралі за змістом і в способах функціонування її компонентів.

Мораль, або моральнісність, – відносно цілісний, але внутрішньо неоднорідний феномен; в існуванні або соціокультурному функціонуванні мораль по-різному об'єктивується як, по-перше, цінності й уявлення, котрі виражають моральний ідеал, абсолютний ідеал, по-друге – цінності й уявлення, пов'язані з життям людини,

самовизначенням та самоствердженням особистості; по-третє – цінності й уявлення, пов'язані з життям суспільства, його владою, політиками, а також як відповідні цінностям вимоги і практики, що здійснюється відповідно до них. Розуміння відмінностей між ідеальною (абсолютною чи хоча б відмінною) мораллю, мораллю особистості й мораллю суспільства потрібне, аби зберегти логічність морально-філософського аналізу й етичних суджень і пояснити принципи ухвалення рішень та критеріїв оцінювання того, що відбувається у соціальній сфері. Для визначення кореляції між політикою й етикою, політикою і мораллю потрібно спершу витлумачити основні терміни. З античних часів нам відомо, що належить до сфери благ, натомість мораль стосується сфери обов'язку. Вважають, що власне термін «етика» ще стародавні греки (зокрема у «Великій етиці» Арістотеля) застосовували на позначення особливої спеціалізованої, раціонально-рефлексивної, розумової діяльності всередині (та з приводу) чинного «етосу», причому ця діяльність була не просто пізнавальна, а й критично-повчальна, або ціннісно-орієнтована. У процесі такої рефлексії об'єктивно застосовували дихотомії «добре – погане», «справедливість – несправедливість» та ін. Відповідно і «мораль» початково асоціювалася з нормами, оцінками, принципами, максимами, вираженими у наведених поняттях [3]. Важливим тут є те, що, власне, грецька філософсько-політична думка сформулювала початки чотирьох найвагоміших концептів співвідношення, а головне – взаємовизначення політики й моралі: а) мораль → політика; б) політика → мораль; в) право → мораль → політика; г) мораль → право → політика.

Сьогодні ситуація тотально змінюється: в умовах постмодерного суспільства триває відхід від загальноновизнаного задля ствердження постконвенційної моралі плюралізму етичних концепцій. Соціальний агент уже не визначений у своїх вчинках виконанням Божої волі або ж расовою чи національною етикою більше, ніж власним соціальним положенням, і тією роллю, яку він, відповідно до свого положення, повинен сповідувати. Відбувається перехід від «категоричного імперативу» – морального закону в Канта (що в дечому міг втілюватися в етичних принципах релігійної доктрини) до категоричного функціоналізму – визначеності системою та її зв'язками, на чому наголошує концепція постструктуралізму. Має місце також модель пояснення цієї проблеми з позиції політичного перфекціонізму. Вона допускає використання в публічній сфері аргументів, котрі запозичені зі сфери приватної етики і пов'язані з особливим розумінням смислу, цінності людського життя. Вочевидь, за такого розуміння слово «перфекціонізм» не вказує на той набір нормативів і аксіологічних установок, які називаються моральним перфекціонізмом. Йдеться не лише про те, чи може державна політика мотивуватися прагненням збільшити взаємний благоустрій або альтруїстичну взаємодопомогу між громадянами. Перфекціоністська парадигма в політичній філософії пропонує обговорення ширшого питання – про те, як можуть втілюватися в політичній практиці ті чи інші переконання, що дають змогу співвідносити різноманітні образи життя відповідно до їх внутрішньої цінності. Ці переконання ширші не тільки від моральних цінностей і норм, а й від арістотелівської етичної добродетності, оскільки вони охоплюють релігійні, естетичні й інші цінності. Відповідно до цього існує низка питань, за котрими апеляції до благого людського співжиття створюють інакше бачення

обов'язків, які потребують виконання владними структурами суспільства. Сюди можуть належати питання освітньої політики, підтримки сім'ї, регулювання сімейних відносин, взаємодії влади та локальних груп; проблеми регулювання морально недопустимих практик, а також практик, у процесі котрих громадяни шкодять власному здоров'ю; проблеми охорони довкілля; проблеми матеріального забезпечення наукових досліджень і под. Загалом для більшості вчених реальна альтернатива політичної етики є бінарною – нейтралізм або перфекціонізм. Незалежно від того, чи ми живемо в суспільстві, що сповідує ідеал етичного перфекціонізму чи нейтралізму, або ж взагалі тотальної аксіологічної визначеності, форми об'єктивації етичних принципів та їх впливи на наше життя будуть сутнісно подібними.

Етичні принципи актуалізуються у трьох можливих іпостасях: етика як традиція; етика як право; етика як новостворене – концептуально означена відповідь різноманітних соціальних груп на соціальні трансформації. Відповідно до такої стратифікації ми схильні розрізняти апріорні, раціональні й альтернативні форми втілення етичних норм. У цьому контексті типовим є поділ на маси й еліти, детермінований залученістю названих груп до системи керування динамікою політичної цілісності. Цей поділ актуальний у межах кордонів окремої держави та системних процесів у ній, що відрізнятиметься від поділу на народи й нації, котрі переважно актуалізують себе у вигляді учасників політичного процесу на рівні міжнародної політичної системи. Морально-етичні принципи політичної еліти як певної соціальної групи, найбільш політично активної групи, об'єктивно детерміновані передусім етосом групи мас. Об'єктивація етичних принципів цієї групи залежатиме від загального рівня політичної культури суспільства загалом, певних аспектів масової свідомості, ментальності нації, рівня системної стабільності. Визначення елітного етосу ґрунтуватиметься також на тому, яку зі зазначених форм актуалізації етичних принципів обере еліта комплексом диспозицій дії в політичному полі. Тут можливі варіанти: етика як право – політична дія еліти; етика як традиція – політична дія еліти; етика як новостворена етика – політична дія еліти. Перший варіант властивий суспільствам із відносно стійкою політичною системою, високим рівнем політичної культури та масової свідомості. В ідеалі це – правова держава з надраціоналізованою процедурою регулювання соціальної поведінки агентів. Другий варіант характерний для суспільств, у котрих роль права знівельована на користь традиції. Еліти легітимуються тут відповідно до архаїчної культурної традиції що домінує, та вміщеної у ній моралі. Це переважно арабські й африканські країни авторитарного режиму з низькою масовою політичною культурою і залученістю до участі в політичних процесах лише незначних верств. Авторитаризм таких систем детермінований консервативністю ідеологічних правил еліти, яка не визнає жодної альтернативи у вигляді інших ідеологічних проєктів. Суспільство, де політична еліта в своїх політичних позиціях та діях визначається альтернативними, несистемними етичними принципами, заснованими на неформальних владних кодах, – це переважно еліти перехідних суспільств і альтернативні еліти західних демократичних суспільств, що опинилися в ситуації постмодерної невизначеності. Ця елітна група складається з осіб,

котрі динамічно реагують на суспільні зміни, формуючи альтернативні шляхи виходу з криз, ґрунтуючись на неконвенційній моралі. В Європі це переважно антиглобалістські, пацифістські рухи, партії зелених. Інші учасники політичного процесу, що характеризуються груповим етосом, – групи, інтеграція яких відбулася на базі змін у постмодерному суспільстві. Популярними є дослідження гендеру та гендерної парадигми в політичній науці. Відповідно у контексті цих досліджень аналізується символічне переважання владного суб'єкта політичного дискурсу, що зумовлено статевою відмінністю.

Найважливіша в межах нашого дослідження – дискурсивна теорія, реалізована у працях К.-О. Апеля, Ю. Габермаса та ін. Ми наголошували на процедурному баченні втілення справедливості й поєднання її зі свободою, яка була запропонована Дж. Ролзом. Натомість Ю. Габермас пропонує власне розуміння процедурної (й не тільки) справедливості, котра досягається головню за допомогою соціального дискурсу та комунікації. Дотримуючись того, що «політичний лібералізм світоглядно нейтральний, оскільки представляє собою розумну конструкцію, при чому сам не претендує на істинність» [6], він намагається дещо відійти від пропонованих цим самим лібералізмом схем, залишаючись, однак, у межах його дискурсу. Розглядаючи концепцію Дж. Ролза, дослідник зазначає: намагаючись поєднати два принципи (свобод і розподілу), Дж. Ролз, віддаючи перевагу основним правам (свободам), зазнає труднощів за умов їх сумісності із парадигмою розподілу. «Правами можна користуватися, лише здійснюючи їх. Їх не можна уподібнити тим благам, котрі підлягають розподіленню, не відмовившись від їх деонтологічного смислу. Рівномірний розподіл прав виникає тільки з того, що їх носії взаємно визнають один одного свободними та рівними» [6]. А звідси – і морально-етичні принципи є, по-перше, такими, що в рівний спосіб розподілені у суспільстві, а по-друге, вони стають реальними та рівними лише за умов їхнього здійснення, а не постають своєрідним матеріалом дидактичного спрямування. Тобто йдеться про вимушену необхідність розгляду основних свобод як головних прав з попередньою їхньою інтерпретацією у вигляді значних благ. За Ю. Габермасом, визнання норми зобов'язують своїх адресатів, без усіляких винятків, і рівною мірою, цінності виражають перевагу тих або інших благ, до котрих варто прагнути в умовах певних колективів. Учений стверджує: «Тільки між правовою здатністю, з одного боку, та наявними шансами на використання прав – з іншого, може виникнути сумнівний перепад; між фактичним володінням благами та фактичним використанням благ такого перепаду немає» [6]. Ю. Габермас наголошує на чиннику когнітивної змістовності суспільної моралі, тим самим відходячи від позицій категоричного імперативу Канта. Тобто, коли Дж. Ролз, наслідуючи Канта, говорить про неможливість публічної оцінки наявних норм, котрі слугують механізмом закріплення існуючого політичного та соціального порядку, дискурсивна етика акцентує на принциповій інтерсуб'єктивності когнітивних процесів, пов'язаних із ціннісними аспектами динаміки соціальної системи загалом. «Такий «моральний погляд» знаходить операційне застосування за допомогою різних принципів і процедур – чи це йдеться про категоричний імператив, чи, як у Міда, про ідеальний обмін ролями, про правило аргументування, як у Скенлона, або ж, як у Ролза, про конструювання вихідного стану,

який встановлює належні обмеження для раціонального вибору партій. Ці різноманітні задуми мають одну-єдину мету: сприяти домовленості або такому взаєморозумінню, щоб його результати задовольняли нашій інтуїції рівної поваги та солідарної відповідальності за кожного» [6].

Розмежування в цьому контексті морального й політичного полягає ось у чому: незважаючи на те, що як та, так й інша у свій спосіб навчають і налаштовують людей жити разом, – отже, у просторі безпосереднього людського спілкування, спілкування у політичній сфері актуалізує себе як таке, що зосереджене навколо утвердження або обстоювання певного особливого групового чи індивідуального інтересу. Відповідно до сказаного, логічно впливає певна залежність між рівнем розвитку політичної культури, свідомості, функціонування соціальних інститутів, тобто характеристикою динаміки політичних процесів і рівнем етичної автономності сфери політичного. У системах, котрі трансформуються та характеризуються структурною нестійкістю, рівень злиття соціального з політичним буде значно вищий порівняно із країнами, скажімо, Західної Європи, що відтак і детермінує зв'язок політики та суспільної етики. Цікаве у такому контексті дослідження ролі морально-етичних принципів у легітимації політичного режиму тоталітаризму СРСР. Це певною мірою детермінує кореляцію між політикою й етикою сучасної України.

Громадський дискурс у межах концепцій Ю. Габермаса, К.-О. Апеля й інших постає гарантією моральної орієнтації в прийнятті політичних рішень і консенсусного врегулювання соціальних конфліктів. Ця теорія, яка превалюючу роль у політиці надає власне дискурсивним практикам, прагне подолати обмеженість підходу до визначення політики як позаморальної сфери, що у багатьох випадках на практиці має наслідком торжество аморальності політичних діячів, особливо тоді, коли це стосується перехідних суспільств. Тут проблема етики й політики безпосередньо корелюються з проблемами легітимації політичного панування, яке здійснюється на основі дискурсивної постконвенційної моралі. У контексті дискурсивної теорії підхід, що обґрунтовує легітимацію політичних інститутів на основі раціонально-легального чинника, тобто засновується на рівні їх функціональності, визнається недостатнім, адже, як уже зазначалося, політична сфера – це сфера реалізації певного інтересу окремих суспільних груп, із чим пов'язана проблема застосування окремими групами владного ресурсу відповідно до їх етосу. В такому контексті можна стверджувати: поєднання етики та політики можливе лише тоді, коли буде подолано редукцію етичної раціональності до стратегічної, досягнення компромісу між конкурентами поступиться місцем дискурсивно-консенсуальному засобу врегулювання конфліктів.

«Моральність наперед задана можливості людського існування; до всіляких авторитетних пояснень, що є добро, а що зло, ми вже постаємо перед вибором, відповідальність за який не вичерпується жодним статутом правил; моральне життя – постійний вибір навага до будь-яких правил» [2]. Зауважимо: колись релігія полегшувала вибір, але не обіцяла безгрішного життя, а в умовах модерну світські проекти вбачали можливість свободи від гріха та грішників, неправильного вибору в підкоренні писаним

законам і перенесенні відповідальності на надіндивідуальний рівень. Замість вибору та гріха вони дали список обов'язків. У індустріальну «епоху етики» мораль виводилася із кодексу універсальних правил поведінки, вважалася продуктом етики, етичні принципи були «засобом виробництва» в руках «експертів» «етичної філософії – «технологією», добро – «плановою продукцією», а зло – «відходами виробництва» [2]. Сьогодні в епоху постмодерну до смерті Бога приєдналася й держава, яка відмовилася задавати етичні стандарти. Виникає така ситуація, коли авторитети з'являються нізвідки так само, як і зникають у нікуди. Немає суверенних, універсальних інстанцій; на моральний інстинкт від природи не можна покластися. Маса, що не довіряє експертам, не в змозі акумулювати власний кодекс універсальних принципів етики, вона лише спроможна формулювати «етику» в термінах необхідності, адже людина маси завжди, замість свободи вибору, обере «я змушений». Суспільство постмодерну опинилось у ситуації констатації «моралі без етики». Мораль у ситуації хаосу виникає всередині плінних солідарностей; моральні Я не шукають собі етичних підстав, не створюють їх у процесі самотворення за умов усвідомлення моральної відповідальності за вибір. Сьогодні ми опинилися в ситуації зміни раціональної моралі модерну «постраціональною» мораллю постмодерну. Так, З. Бауман вважає, що на зміну людині модерну, позбавленої вибору між героїзмом і святістю, яка намагалася осмислити пройдений шлях з огляду призначення, духовної місії та ін., приходить людина постсучасності, котра мислить та відчуває інакше. Суть її життєвої програми – не побудова, розкриття, винайдення ідентичності, а уникнення всілякої фіксації соціального місця, часу, позиції. Метафорою її стратегії слугує турист, гравець, бродяга. Людина модерну вирізняється схильністю або перекладати моральні обов'язки з особистості на конструйовані й керовані суспільством організації, або розсіювати відповідальність у глибині бюрократичної системи. Людина постмодерну взагалі відмовляється від стійких взаємних обов'язків і зобов'язань.

«Постраціональна» мораль уже не регламентує принциповості вибору в межах бінарних опозицій; у соціальній системі вже не превалує боротьба між, скажімо, консервативними та ліберальними, соціалістичними проектами суспільного благоустрою. У рамках «постраціональної» моралі виникають нові доміанти – екологічні, неоексетичні, неоегалітаристські, комуналістські, котрі роблять аксіологічну сферу ще хаотичнішою та різнобарвнішою. В силовому полі детермінант діяльності перестають бути конфронтаційними традиційна та модерністська ціннісні системи. Сьогоднішня мораль характеризується специфічним набором цінностей, власною стилістикою моральної практики, обслуговуючою її риторикою та мовою. Якщо мораль епохи модерну постійно співвідносила основні цілі й практики зі системами цінностей консервативного устрою, то стосовно постраціональної моралі вже сьогодні можна стверджувати про радикальну відмову від ідеологічного санкціонування моральної практики та пов'язаної із нею мови.

Ідеологічні конструкти фактично знаменують аксіологічне ядро підсистем, однак постраціональна мораль явно не співвідноситься із тим чи іншим ідеологічним проектом і санкціями, не відчуває актуальної потреби у пафосному пошуку відповідної ідеологічної ідентичності. Надзвичайно легко вона також сприймає ідеологічні поєднання

(ліберальний консерватизм, консервативний лібералізм, соціальний лібералізм і под.), відмовляється від «кореневих гранднарративів» (апеляції до Божественної волі, законів історії, історичної необхідності, моделей реалізації вищого блага й інших трансцендентних мотивацій), і наперед визначених цільових проєктів та функціональних обов'язків, у котрих зливаються політичні ігри та моральні установки, які виправдовують життєву активність. Постраціональна мораль намагається позбавити страху перед непередбачуваністю результатів різноманітної соціальної активності людини, в тому числі й активності маргінальної: найголовніше зберегти свободу вибору із великої кількості нових найефективніших альтернатив, не відхиляючись при цьому від морально-політичної відповідальності за акт вибору, рішення та його наслідки, зберігаючи можливість постійного коригування цілей і маршрутів руху.

Моральний вибір у макро- та мікроформаті, будучи серцевиною всілякої вільної діяльності особи й суспільства, що піддається процесам глобалізації, є не лише ядром сукупності прав людини, а й може розглядатися одночасно як культурна домінанта такої особистості. Ця домінанта виникає та стверджується завдяки надзвичайно трансформованому ставленню особи і до соціуму, і до самої себе, власних життєвих ресурсів і поведінкових стратегій. Це має місце, зокрема, тоді, коли культура, набута під час первинної соціалізації, в життєвому процесі глобального мегасоціуму піддається ревізії повторних соціалізацій – територіальних, фахових і под. У ситуації підвищеної соціальної мобільності, коли не вимагається єдиної відповіді на життєві виклики, культура особистості переноситься у простір вільного вибору багатьох різноманітних субкультур. Унаслідок особистість здатна до багаторазових переходів із однієї субкультури в іншу, а кожна субкультура робить свій внесок у ціннісний світ особистості, що стала соціально пластичним, екстравертним і вже не прив'язаним до «місця» суб'єктом, як це було донедавна. Такі зміни впливають на характер морального вибору людини, все більш схожої на вічного «соціального туриста».

Специфіка соціального в умовах постмодерну полягає не лише у появі багатьох альтернативних форм, шляхів розвитку, можливостей дії, видів впливу, а й у небаченому раніше тотальному поєднанні непокданого, злитті принципово відмінних сфер буття людини, наданні одним якостей інших, причому тих якостей, котрі змінюють іманентну сутність аналізованої площини соціального так, що вона стає симулякром.

Унаслідок цієї інтеграції ми сьогодні ніби повертаємося до моделі давньогрецького суспільства, де все було політичним, а соціальне – тотожне державі, – нібито приватна етика створена бути публічною, сформована для трансляції соціальними інститутами, нав'язування мас-медіа, а відтак – перекручення і трансформації відповідно до соціальних реалій цілого суспільного організму. Проте це – лише один із імовірних варіантів пояснення; можливо, політика взагалі ніколи не була і не буде функціональною сферою, а її відокремлення від афективності соціально можливе лише в ідеалі надраціоналізованої політичної теорії. Тому в контексті аналізу власне політичної проблематики нам необхідно зважати на методологію соціально-етичного аналізу, яка

становить важливу умову адекватного вивчення реальних проблем суспільства й окреслення ефективних і правильних підходів до їхнього правильного вирішення.

Отже, за умови подібної структурної невизначеності, плюралізму шляхів розвитку та багатоваріантності центрів впливу, соціальна система потребує не лише принципово нових методів наукового аналізу, а й відмінних категорій оцінки тих новостворених аксіологічних проєктів, котрі визначають не тільки кореляцію між етикою та правом, політикою, наукою, а й узагалі всі *a priori* дії соціальних агентів.

Список використаної літератури:

1. *Апель К.-О.* Дискурсивна етика як політична етика відповідальності у ситуації сучасного світу / К.-О. Апель//А.М. Єрмоленко. Комунікативна практична філософія/А.М. Єрмоленко. – К.: Лібра, 1999. – 336 с.
2. *Бауман З.* Жизнь во фрагментах: Эссе о постмодернистской морали / З. Бауман. – Лондон: Блэкуэлл, 1995. – 129 с.
3. *Гусейнов А. А.* Мораль и политика: уроки Аристотеля / А.А. Гусейнов // Ведомости НИИПЭ. – Тюмень, 2004. – Вып. 24: Политическая этика: социокультурный контекст. – С. 94–128.
4. *Колодко Г.В.* Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн/ Г. Колодко. – К.: Основні цінності, 2002. – 248 с.
5. *Роулз Дж.* Идеи блага и приоритет права / Дж. Роулз // Современный либерализм: Роулз, Берлин, Дворкин, Кимлика, Сэндел, Тейлор, Уолдрон. – М.: Прогресс-Традиция: Дом интеллектуальной книги, 1998. – С.76–107.
6. *Хабермас Ю.* Вовлечение другого. Очерки политической теории / Ю. Хабермас. – СПб.: Наука, 2001. – 415 с.

Стаття надійшла до редколегії 28.05.2014

Прийнята до друку 20.06.2014

CORRELATION BETWEEN POLICIES AND MORAL AND ETHICS IN POSTMODERN SOCIETY

Sergey Orlov

*Lviv State University of Internal Affairs
Department of philosophy, politology and juridical logic,
Gorodotska str. 26, 79007, Lviv, Ukraine
e-mail: filosof@lvduvs.edu.ua*

Examined the formation process of moral and ethical principles and their impact on social activities of political agents, the boundaries of the correlation policies and ethical standards. The changes in the influence of ethics and public morality in the political sphere within postmodern society.

Key words: postmodern society, ethics, morals, neutralism, perfectionism, theory of justice, discursive theory.

КОРРЕЛЯЦИЯ ПОЛИТИКИ И МОРАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИХ НОРМ В ПОСТМОДЕРНОМ ОБЩЕСТВЕ

Сергей Орлов

*Львовский государственный университет внутренних дел
кафедра философии, политологии и юридической логики
ул. Городецкая, 26, 79007, Львов, Украина
e-mail: filosof@lvduvs.edu.ua*

Исследовано процесс формирования морально-этических принципов и их влияние на социальные действия политических агентов. Определены границы корреляции политики и морально-этических норм. Проанализированы изменения влияния этики и общественной морали на политическую сферу в пределах постмодернистского общества.

Ключевые слова: постмодерное общество, этика, мораль, нейтрализм, перфекционизм, теория справедливости, дискурсивная теория.
